

Violència de gènere i justícia

BUTLLETÍ DE DIFUSIÓ DE RECERQUES

INVESTIGACIÓ

Presentació

El Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (CEJFE) ha mantingut sempre una actitud oberta i activa per fomentar el coneixement i la proposta de millora de les actuacions sobre les situacions de violència de gènere en què, per l'àmbit de la seva competència, el Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya hi ha d'intervenir. Fruit d'aquest interès, el CEJFE va encomanar durant l'any 2005, i també el 2006, diversos estudis sobre diferents aspectes del funcionament de la justícia en aquest tema. El resultat obtingut són les investigacions que ara, en forma de síntesi, es presenten en aquest butlletí, i que es poden consultar íntegrament a la mateixa pàgina web del CEJFE i a la biblioteca ubicada a la seu del centre.

En la primera recerca, el lector hi trobarà el perfil sociodemogràfic de les víctimes de violència de gènere que han passat per l'Oficina d'Atenció a la Víctima (OAV) de Lleida. En aquest estudi, també es compara el tipus de maltractament rebut i el temps que dura el mal tracte. Finalment, s'analitza la relació entre les mesures judicials, la intervenció psicosocial i les característiques de la víctima.

En la segona recerca, s'expliciten criteris d'avaluació sobre la credibilitat de les denúncies fetes per violència de gènere. S'ha treballat a partir de les dones que han passat pels Equips d'Assessorament Tècnic i Atenció a la Víctima (EATAV) de Girona i un grup d'estudiants, mestresses de casa, etc., que han realitzat entrevistes simulades actuant com a grup control. L'objectiu de la recerca és donar als perits forenses una guia d'ava-

Presentación

El Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (CEJFE) ha mantenido siempre una actitud abierta y activa en el fomento del conocimiento y la propuesta de mejora de las actuaciones sobre situaciones de violencia de género en que, en el ámbito de su competencia, le toca intervenir al Departamento de Justicia de la Generalitat de Catalunya. Fruto de este interés, el CEJFE encargó durante el año 2005 y 2006 diversos estudios referentes a aspectos diversos del funcionamiento de la justicia en este tema. El resultado obtenido son las investigaciones que ahora se presentan sintetizadas en este boletín y que pueden consultarse íntegramente en la propia página web del CEJFE y en la biblioteca ubicada en la sede del centro.

En la primera investigación, el lector encontrará el perfil sociodemográfico de las víctimas de violencia de género que han pasado por la Oficina de Atención a la Víctima (OAV) de Lleida. También en este estudio se compara el tipo de maltrato recibido, el tiempo que dura el mismo y la relación entre las medidas judiciales, la intervención psicosocial y las características de la víctima.

En la segunda investigación se explicitan los criterios de evaluación sobre la credibilidad de las denuncias realizadas por violencia de género. La han llevado a cabo entre mujeres que han pasado por los Equipos de Asesoramiento Técnico y Atención a la Víctima (EATAV) de Girona y un grupo de estudiantes, amas de casa, etc., que se han prestado a realizar entrevistas simuladas actuando como grupo control de la investigación. El objetivo de la investigación es ofrecer a los peritos fo-

luació per determinar els criteris de credibilitat i de falsabilitat en les declaracions de les víctimes. En el futur, aquest tipus d'instrument hauria d'esdevenir una bona eina per a la presa de decisions judicials respecte a la denúncia presentada.

En la tercera recerca s'ha fet la validació d'un instrument d'avaluació del risc de reincidència en delictes relacionats amb la violència contra les dones. Aquest instrument, conegut com SARA, és un instrument mixt entre els procediments clínics i els actuarials per a la predicció i valoració de nous comportaments violents. L'instrument s'ha aplicat a 102 parelles que han passat pels Equips d'Assessorament Tècnic (EAT) penal de Barcelona arran d'alguna denúncia de violència domèstica.

En la darrera recerca, es fa un estudi més genèric sobre el que està comportant l'aplicació de la Llei Orgànica 1/2004 de Mesures de Protecció Integral contra la violència de gènere, en la seva vessant de tutela penal i en l'àmbit de Catalunya.

L'atenció a les víctimes de violència de gènere: un estudi de les variables rellevants per a la intervenció psicossocial.

Autors: Anarbella Sánchez González; Sandra Subarroca i Bullich; Rosa M. Pérez Calvo

Introducció

La violència contra la dona dins les relacions de parella ha esdevingut els últims anys un problema social de primera magnitud. El progressiu augment del nombre de denúncies i mesures judicials adoptades que recullen les estadístiques de diverses institucions nacionals i internacionals així ho demostra.

Aquesta investigació pretén oferir dades sociodemogràfiques i d'intervenció psicossocial de les víctimes ateses en l'Oficina d'Atenció a la Victima (OAV) dels jutjats de Lleida (Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya), des de l'entrada en vigor de la nova legislació en matèria de víctimes de violència de gènere.

Objectius

- Conèixer l'actual perfil sociodemogràfic de les dones víctimes de violència de gènere ateses a l'OAV de Lleida.
- Estudiar comparativament el tipus principal de maltractament a què són sotmeses les víctimes en funció de la seva edat.
- Conèixer la relació existent entre l'edat de la víctima i el temps transcorregut des de l'inici dels maltractaments fins al moment de la denúncia.
- Analitzar la relació d'algunes de les variables definidores del perfil de víctima amb les mesures judicials de protecció adoptades per l'òrgan judicial i amb la intervenció psicossocial amb la víctima.

Metodologia

La mostra de la investigació ha estat integrada per les víctimes de violència de gènere que han estat ateses a l'oficina d'atenció a la víctima dels jutjats de

rens una guia de evaluació para determinar los criterios de credibilidad y falsabilidad en las declaraciones de las víctimas. Este tipo de instrumento debería convertirse en el futuro en una buena herramienta para la toma de decisiones judiciales respecto a la denuncia presentada.

En la tercera investigación se realiza la validación de un instrumento de evaluación del riesgo de reincidencia en delitos relacionados con la violencia contra las mujeres. Este instrumento, conocido como SARA, es una herramienta mixta entre los procedimientos clínicos y los actuariales para la predicción y valoración de nuevos comportamientos violentos. El instrumento se ha aplicado a 102 parejas que han pasado por los Equipos de Asesoramiento Técnico (EAT) penal de Barcelona, debido a alguna denuncia formulada por violencia doméstica.

En la última investigación, se realiza un estudio más genérico respecto a lo que está suponiendo la aplicación de la Ley Orgánica 1/2004 de Medidas de Protección Integral contra la violencia de género en su vertiente de tutela penal y en el contexto de Catalunya.

La atención a las víctimas de violencia de género: un estudio de las variables relevantes para la intervención psicossocial

Autores: Anarbella Sánchez González; Sandra Subarroca i Bullich; Rosa M. Pérez Calvo.

Introducción

La violencia contra la mujer en las relaciones de pareja se ha convertido en los últimos años en un problema social de primera magnitud. El progresivo aumento del número de denuncias y medidas judiciales adoptadas que recogen las estadísticas de diferentes instituciones nacionales e internacionales así lo demuestra.

Esta investigación pretende ofrecer datos sociodemográficos y de intervención psicossocial de las víctimas atendidas en la Oficina de Atención a la Víctima (OAV) de los juzgados de Lleida (Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya), desde la entrada en vigor de la nueva legislación en materia de víctimas de violencia de género.

Objetivos

- Conocer el actual perfil sociodemográfico de las mujeres víctimas de violencia de género atendidas en la OAV de Lleida.
- Estudiar comparativamente el principal tipo de maltrato a que son sometidas las víctimas en función de su edad.
- Conocer la relación existente entre la edad de la víctima y el tiempo transcurrido desde el inicio de los maltratos hasta el momento de la denuncia.
- Analizar la relación de algunas de las variables definidas del perfil de víctima con las medidas judiciales de protección adoptadas por el órgano judicial y con la intervención psicossocial en la víctima.

Metodología

La muestra del estudio ha sido obtenida con las víctimas de violencia de género que han sido atendidas en la oficina de atención a la víctima de los juzgados

Lleida entre l'1 de gener de 2004 i l'1 de juny de 2006.

La mostra final ha estat de 515 víctimes. Es van excloure els següents casos:

- a) violència en parelles del mateix sexe.
- b) violència familiar amb agressions dels fills vers els pares.
- c) violència en la parella de la dona vers l'home.

Les dades de la investigació han estat extretes de dues bases de dades diferents i dels expedients físics de cadascuna de les víctimes.

Tota la informació necessària per a la investigació s'ha registrat en una plantilla de codificació dissenyada específicament per a la investigació.

Per al tractament de les dades de la plantilla de codificació s'ha utilitzat el programa estadístic SPSS.

Resultats

1. La major part de les víctimes ateses a l'OAV són dones d'entre 25 i 40 anys (60%), de nacionalitat espanyola (67,7%), amb estudis primaris (77%), treballen en feines remunerades (62%). viuen en parella (30%) o estan casades (30%) amb els seus agressors en el moment de la denúncia. També la major part és la primera vegada que denuncien maltractaments (82%). Finalment, la meitat aproximadament tenen fills amb l'agressor.
2. La major part de les víctimes denuncien maltractament físic i psíquic alhora (80%), independentment de la seva edat.
3. Les víctimes més joves triguen menys a denunciar el maltractament.
4. De totes les mesures de protecció dictades pels jutjats, la major part només recullen mesures d'allunyament de l'agressor vers la víctima (75%). La resta (25%) recullen mesures d'allunyament i mesures de caire civil de reorganització familiar arran de l'allunyament de l'agressor del nucli familiar. D'altra banda, sembla que hi hagi relació entre el tipus de mesura adoptada i les següents variables: situació laboral de la víctima, la relació amb l'agressor i el fet de tenir fills en comú amb ell o no.
5. Les intervencions psicosocials específiques més freqüents amb les víctimes són: l'entrevista de contenció a l'OAV, la gestió judicial i penitenciària, la derivació a serveis socials i la derivació a atenció psicològica.

Conclusions

1. Tot i que els estudis previs que ofereixen dades sobre variables sociodemogràfiques de les víctimes de violència de gènere no són comparables metodològicament amb la nostra investigació, s'observa una evolució en algunes de les variables que defineixen el perfil sociodemogràfic de les víctimes respecte a aquests estudis anteriors.
2. Malgrat que les víctimes joves denuncien abans els maltractaments que pateixen per part de les seves parelles, el tipus principal de maltractament denunciat és el físic (i el psíquic implícitament o explícitament). Aquest fet podria contradir els plantejaments

de Lleida entre el 1 de enero de 2004 y el 1 de junio de 2006.

La muestra final ha sido de 515 víctimas. Se excluyeron los siguientes casos:

- a) violencia en parejas del mismo sexo.
- b) violencia familiar con agresiones de los hijos hacia los padres.
- c) violencia en la pareja de la mujer hacia el hombre.

Los datos de la investigación han sido extraídos de dos bases de datos diferentes y de los expedientes físicos de cada una de las víctimas.

Toda la información necesaria para la investigación se ha registrado en una plantilla de codificación diseñada específicamente para la investigación.

Por el tratamiento de los datos de la plantilla de codificación se ha utilizado el programa estadístico SPSS.

Resultados

1. La mayor parte de las víctimas atendidas en la OAV son mujeres de entre 25 y 40 años (60%), de nacionalidad española (67,7%), con estudios primarios (77%), trabajan remuneradas (62%). viven en pareja (30%) o están casadas (30%) con sus agresores en el momento de la denuncia. También la mayor parte es la primera vez que denuncian maltratos (82%). La mitad aproximadamente tienen hijos con el agresor.
2. La mayor parte de las víctimas denuncian maltrato físico y psíquico a la vez (80%), independientemente de su edad.
3. Las víctimas más jóvenes tardan menos en denunciar el maltrato.
4. De todas las medidas de protección dictadas por los juzgados, la mayoría sólo recogen medidas de alejamiento del agresor hacia la víctima (75%). El resto (25%) acuerdan medidas de alejamiento y medidas de tipo civil de reorganización familiar a raíz del alejamiento del agresor del núcleo familiar. Por otro lado, parece existir relación entre el tipo de medida adoptada y las siguientes variables: situación laboral de la víctima, relación con el agresor y el hecho de tener o no hijos en común con él.
5. Las intervenciones psicosociales específicas más frecuentes con las víctimas son: la entrevista de contención en la OAV, la gestión judicial y penitenciaria, la derivación a servicios sociales y la derivación a atención psicológica.

Conclusiones

1. Aunque los estudios previos que ofrecen datos sobre variables sociodemográficas de las víctimas de violencia de género no son comparables metodològicament amb la nostra investigació, se observa una evolución en algunas de las variables que definen el perfil sociodemogràfic de las víctimas respecto a estos estudios anteriores.
2. Pese a que las víctimas jóvenes denuncian antes los maltratos que padecen por parte de sus parejas, el tipo principal denunciado es el maltrato físico (el psíquico implícita o explícitamente). Este hecho parecería contradecir los planteamientos teóricos que

teòrics que sostenen que en les fases inicials de maltractament apareix en primer lloc la violència psíquica i, posteriorment, la física. Seria, doncs, necessari explorar en futures investigacions la relació entre aquestes dues variables, ja que a la nostra investigació es plantegen de manera independent.

3. Les variables que de forma general determinen el tipus de mesura de protecció a la víctima adoptada per l'òrgan judicial són les que guarden relació amb el tipus de relació que la víctima manté amb l'agressor en el moment de la denúncia.
4. La intervenció psicosocial específica amb les víctimes se centra de manera molt significativa en les seves necessitats emocionals i psicològiques, motiu pel qual seria desitjable poder avaluar en el futur si es compta amb recursos suficients, així com la seva adequació a la problemàtica específica que aborden.

Críteris d'avaluació de la credibilitat en les denúncies de violència de gènere. Autors: Josep Ramon Juárez López, Anna Mateu Vidal i Eva Sala Berga

1. Introducció

En l'actualitat, ningú no posa en dubte que la violència envers les dones és un fenomen emergent i inqüestionable en la nostra societat. El fenomen, com a tal, ha existit sempre, tot i que els darreres anys s'ha pres consciència de la seva dimensió i transcendència.

L'entrada en vigor de la Llei Orgànica 1/2004 de Mesures de Protecció Integral contra la Violència de Gènere ha suposat un important avenç social i, a la vegada, un gran repte en el qual tots hi estem implicats, bé sigui directament o indirectament. La Llei abasta aspectes preventius, educatius, socials, assistencials, sanitaris i penals.

Conscients de la importància d'aquesta Llei, de les dificultats que se'n deriven de la seva aplicació, així com de la nostra experiència en la pràctica psicològica forense en casos de violència domèstica i de gènere, neix la idea de realitzar la recerca d'aquest estudi. D'aquesta manera, hem efectuat una revisió de la literatura existent al voltant d'aquest fenomen, aprofundint en les diverses teories explicatives i estudis realitzats fins al moment, i hem indagat sobre els relats efectuats per les víctimes de violència de gènere.

2. Objectius

1. Determinar criteris de credibilitat en les declaracions reals-viscudes de les víctimes de violència de gènere.
2. Determinar criteris de falsabilitat en les declaracions falses-inventades de les víctimes de violència de gènere.
3. Elaborar una guia d'avaluació forense sobre les declaracions de les víctimes de violència de gènere que permeti determinar la credibilitat/falsabilitat del relat de les denúncies sobre violència de gènere.

3. Hipòtesis

1. El contingut del relat de les víctimes de violència de gènere que han patit una situació real és diferent del contingut de presumptes víctimes de

sostenen que en las fases iniciales del maltrato aparece en primer lugar la violencia psíquica y posteriormente la física. Seria, pues, necesario explorar en futuras investigaciones la relación entre estas dos variables ya que en nuestra investigación se plantean de forma independiente.

3. Las variables que de forma general determinan el tipo de medida de protección a la víctima adoptada por el órgano judicial son las que guardan relación con el tipo de relación que la víctima mantiene con el agresor en el momento de la denuncia.
4. La intervención psicosocial específica con las víctimas se centra de forma muy significativa en sus necesidades emocionales y psicológicas, motivo por el cual sería deseable poder evaluar en el futuro si se cuenta con recursos suficientes así como su adecuación a la problemática específica que aborden.

Criterios de evaluación de la credibilidad en las denuncias de violencia de género. Autores: Josep Ramon Juárez López, Anna Mateu Vidal i Eva Sala Berga

1. Introducció

En la actualidad nadie pone en cuestión que la violencia hacia las mujeres es un fenómeno emergente e incuestionable en nuestra sociedad. El fenómeno, como tal, ha existido siempre, aunque en los últimos años, se ha tomado conciencia de su dimensión y transcendencia.

La entrada en vigor de la Ley Orgánica 1/2004 de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género ha supuesto un importante avance social y, a la vez, un gran reto en el que todos estamos implicados, bien sea directamente o indirecta. La ley abarca aspectos preventivos, educativos, sociales, asistenciales, sanitarios y penales.

Concientes de la importancia de esta ley, de las dificultades que se derivan de su aplicación, así como de nuestra experiencia en la práctica psicológica forense en casos de violencia doméstica y de género, nace la idea de realizar el presente estudio. De esta forma, hemos efectuado una revisión de la literatura existente alrededor de este fenómeno, profundizando en las distintas teorías explicativas y estudios realizados hasta el momento y hemos indagado sobre los relatos efectuados por las víctimas de violencia de género.

2. Objetivos

1. Determinar criterios de credibilidad en las declaraciones reales - vividas de las víctimas de violencia de género.
2. Determinar criterios de falsabilidad en las declaraciones falsas - inventadas de las víctimas de violencia de género.
3. Elaborar una guía de evaluación forense sobre las declaraciones de las víctimas de violencia de género que permitan determinar la credibilidad/falsabilidad del relato de las denuncias sobre violencia de género.

3. Hipótesis

1. El contenido del relato de las víctimas de violencia de género que han sufrido una situación real es diferente del contenido de presuntas víctimas de vio-

violència de gènere que no han viscut realment aquesta situació.

2. Es poden definir aquests criteris del contingut de declaracions de víctimes de violència de gènere que ens permetin inferir la credibilitat-realitat de la situació referida, davant de la simulació-false-dat.
3. Podem distingir criteris de contingut de credibilitat i criteris de contingut de falsabilitat. Els primers són presents significativament en les declaracions reals i vertaderes, mentre que els segons són presents significativament en les declaracions falses o simulades.

4. Disseny metodològic i mostra

Hem utilitzat una metodologia mixta, qualitativa i quantitativa, en funció de les diferents etapes de l'estudi.

D'acord amb el mateix disseny de la recerca, hem dividit la mostra de treball en dues condicions totalment diferenciades. La primera mostra (mostra V) està composta per 12 dones ateses en recursos especialitzats en víctimes de violència de gènere de les comarques gironines. La segona mostra (mostra F) està composta per 14 dones sense antecedents de violència de gènere. La mitjana d'edat de les dues mostres se situa dins de l'interval dels 30-40 anys.

5. Etapes del desenvolupament de la recerca

1a. Etapa: els llistats criterials

- a) Revisió i adaptació dels criteris generals i motivacionals d'anàlisi del relat procedents d'altres sistemes de credibilitat criterial: CBCA, SRA i ECN.
- b) Introducció d'un llistat inicial de criteris específics que parteix de les característiques que han estat referides per diversos autors i institucions que delimiten i concreten la violència de gènere.
- c) Confecció de dos llistats finals compostos per una selecció dels criteris dels llistats anteriors. Aquests són els criteris que finalment posem a prova a través de les entrevistes enregistrades amb vídeo.

2a. Etapa: Les entrevistes

- a) Elaboració d'un qüestionari de dades personals, psicosocials i de l'incident per tal de fer la descripció mostral i comparar les característiques de les dues mostres estudiades.
- b) Concreció d'un model d'entrevista.
- c) Enregistrament de les entrevistes per part dels tres investigadors i per un grup d'estudiants de la Universitat de Girona, prèvia informació de les pautes d'enregistrament i d'administració.

3a. Etapa: La codificació

- a) Codificació dels dos llistats criterials. A partir de la plantilla creada amb els criteris seleccionats i amb un apartat obert per tal d'incloure-hi nous indicadors criterials genuïns i originals observats en els registres.
- b) Anàlisi estadística de les plantilles criterials. L'anàlisi mostral ha estat descriptiva, mentre que l'anàlisi criterial ha seguit un disseny co-

lència de gènere que no han viscut realment esta situación.

2. Se pueden definir estos criterios del contenido de declaraciones de víctimas de violencia de género que nos permitan inferir la credibilidad - realidad de la situación referida, delante de la simulación - falsedad de la misma.
3. Podemos distinguir criterios de contenido de credibilidad y criterios de contenido de falsabilidad. Los primeros son presentes significativamente en las declaraciones reales y verdaderas, mientras que los segundos son presentes significativamente en las declaraciones falsas o simuladas.

4. Diseño metodológico y muestra

Hemos utilizado una metodología mixta, cualitativa y cuantitativa, en función de las diferentes fases del estudio.

De acuerdo con el propio diseño del estudio, hemos dividido la muestra de trabajo en dos condiciones totalmente diferenciadas. La primera muestra (muestra V) está compuesta por 12 mujeres atendidas en recursos especializados en víctimas de violencia de género de las comarcas de Girona. La segunda muestra (muestra F) está compuesta por 14 mujeres sin antecedentes de violencia de género. La media de edad de las dos muestras se sitúa dentro el intervalo entre los 30-40 años.

5. Etapas del desarrollo del estudio

1.ª Etapa: los listados criteriales

- a) Revisión y adaptación de los criterios generales y motivacionales de análisis del relato procedentes de otros sistemas de credibilidad criterial: CBCA, SRA i ECN.
- b) Introducción de un listado inicial de criterios específicos en base a las características que han estado referidas por diversos autores e instituciones que delimitan y concreten la violencia de género.
- c) Confección de dos listados finales compuestos por una selección de los criterios de los listados anteriores. Estos son los criterios que finalmente ponemos a prueba a través de las entrevistas registradas con vídeo.

2.ª Etapa: Las entrevistas

- a) Elaboración de un cuestionario de datos personales, psicosociales y del incidente para realizar la descripción muestral y comparar las características de las dos muestras estudiadas.
- b) Concreción de un modelo de entrevista.
- c) Registro de las entrevistas por parte de los tres investigadores y por un grupo de estudiantes de la Universitat de Girona, prèvia informació de las pautes de registro y de la administración.

3.ª Etapa: La codificación

- a) Codificación de los dos listados criteriales. En base a la plantilla creada con los criterios seleccionados y con un apartado abierto incluir nuevos indicadores criteriales genuinos y originales observados en los registros.
- b) Análisis estadístico de las plantillas criteriales. El análisis muestral ha sido descriptivo, mientras que en el análisis criterial se ha seguido un

rrelacional observacional, donades les característiques de la mostra i els objectius de la nostra recerca.

4a. Etapa:

Determinació dels llistats finals de credibilitat i falsabilitat. Anàlisi estadística i establiment del sistema criterial final. Aquest sistema criterial s'inclou en el protocol d'avaluació forense en casos d'avaluació del testimoni de violència de gènere: GAT-VIG (guia d'avaluació del testimoni en violència de gènere).

6. Resultats

Seguint una metodologia mixta, qualitativa i quantitativa, en funció de les diferents etapes de l'estudi, hem obtingut els següents resultats:

Partim de la base que les declaracions reals continuaran significativament més criteris de credibilitat que les falses. La t de Student corresponent segons les dades obtingudes:

Relats V: 15, 16, 14, 17, 15, 16, 13, 15, 18, 16, 16, 13 (mitjana = 15,33)

Relats F: 3, 4, 4, 5, 7, 6, 5, 4, 3, 7, 5, 3, 4, 5 (mitjana = 4,64)

diseño correlacional observacional, dadas las características de la muestra y los objetivos de nuestro estudio.

4.ª Etapa:

Determinación de los listados finales de credibilidad y falsabilidad. Análisis estadístico y establecimiento del sistema criterial final. Este sistema criterial se incluye en el protocolo de evaluación forense en casos de evaluación del testimonio de violencia de género: GAT-VIG (guía de evaluación del testimonio en violencia de género).

6. Resultados

Seguendo una metodología mixta, cualitativa y cuantitativa, en función de las diferentes etapas del estudio, hemos obtenido los siguientes resultados:

Partimos de la base que las declaraciones reales continuarán significativamente más criterios de credibilidad que las falsas. La t de Student correspondiente en base a los datos obtenidos:

Relatos V: 15, 16, 14, 17, 15, 16, 13, 15, 18, 16, 16, 13 (media = 15,33)

Relatos F: 3, 4, 4, 5, 7, 6, 5, 4, 3, 7, 5, 3, 4, 5 (media = 4,64)

Provat	Significació	Diferència mitjanes
19,56	p<0,05	10,69

Aquest resultat ens permet inferir a favor de la hipòtesi alternativa:

μ criteris de credibilitat relats vertaders $\neq$ μ criteris de credibilitat relats falsos

El nostre llistat criterial final, que hem anomenat CRITERIS-VIG, està compost per:

Aquest resultat ens permet inferir a favor de la hipòtesi alternativa:

μ criteris de credibilitat relats vertaders $\neq$ μ criteris de credibilitat relats falsos

El nostre llistat criterial final, que hem anomenat CRITERIS-VIG, està compost per:

FONAMENTS BÀSICS DEL RELAT:

1. *Discontinuitat narrativa*

*p<0,05

83,3

42,8

CONCRECIÓ I VIVESA NARRATIVA:

2. *Reproducció de converses*

*p<0,05

75,0

35,7

3. *Detalls estranys*

*p<0,05

75,0

21,4

4. *Por a les represàlies*

*p<0,05

91,6

42,8

5. *Imposició i intimitat del secret*

*p<0,05

58,3

21,4

6. *Indefensió*

*p<0,05

75,0

21,4

DETALLS ESPECÍFICS DE VIOLÈNCIA DE GÈNERE:		
7. <i>Ambivalència i ambigüitat vers l'agressor</i> *p<0,05	83,3	28,5
8. <i>Dualitat conducta domèstica/imatge social</i> *p<0,05	66,6	28,5
9. <i>Violència indirecta, suscitant por i terror</i> *p<0,05	75,0	14,2
10. <i>Evolució violència i progressió asimetria de poder</i> *p<0,05	58,3	07,1
11. <i>Control ampli masculí cognitiu-conductual</i> *p<0,05	83,3	28,5
12. <i>Descripció contextualitzada de microviolències</i> *p<0,05	66,6	28,5
13. <i>Estratègies de supervivència de la dona</i> *p<0,05	83,3	21,4
14. <i>Relat inhibit amb vergonya</i> *p<0,05	75,0	21,4
INDICADORS MOTIVACIONALS DEL RELAT:		
15. <i>Correccions espontànies</i> *p<0,05	58,3	21,4

Com a resultat final de la recerca, proposem la següent **Guia d'Avaluació del Testimoni en Violència de Gènere**:

- 1) Revisió i anàlisi de la documentació judicial: atestats policials, anteriors denúncies, declaració de la víctima, de l'inculpat, dels testimonis, informes psicosocials, informes sanitaris i altres informacions rellevants que s'adjuntin a la causa.
- 2) Entrevista seguint les pautes de la ENS (entrevista no suggestiva). Si és possible, s'haurà de realitzar un enregistrament audiovisual. Aquesta pauta d'entrevista pretén no victimitzar la dona i, alhora, oferir les màximes garanties de no contaminació de la informació emesa.
- 3) Inclusió de les cinc hipòtesis d'anàlisi del testimoni, avaluant:
  - a) competència de la dona per declarar
  - b) garantia d'un record original i viscut
  - c) contrast amb altres declaracions
  - d) credibilitat narrativa, aplicant els CRITERIS-VIG
  - e) compatibilitat de la dinàmica relacional i avaluació de trastorns o símptomes clínics
- 4) Aplicació del sistema criterial de credibilitat del testimoni de violència de gènere, codificant els CRITERIS-VIG proposats en aquesta recerca per dos avaluadors.
- 5) Recollida d'informació d'altres fonts externes: professionals, familiars...
- 6) Valoració final.

7. Conclusions

Cinc són les conclusions que podem desenvolupar:

1. L'anàlisi de la declaració és un primer pas per entendre amb major comprensibilitat i proximitat la violència de gènere de les dones que ens ofereixen la seva

Como resultado final del estudio proponemos la siguiente **Guía de Evaluación del Testimonio en Violencia de Género**:

- 1) Revisión y análisis de la documentación judicial: atestados policiales, anteriores denuncias, declaración de la víctima, del inculpado, de los testimonios, informes psicosociales, informes sanitarios y otras informaciones relevantes que se adjunten a la causa.
- 2) Entrevista siguiendo las pautas de la ENS (entrevista no sugestiva). Si es posible, se tendrá que realizar un registro audiovisual. Esta pauta de entrevista pretende no victimizar a la mujer y, a la vez, ofrecer las máximas garantías de no contaminación de la información emitida.
- 3) Inclusión de las cinco hipótesis de análisis del testimonio, evaluando:
  - a) competencia de la mujer para declarar
  - b) garantía de un recuerdo original y vivido
  - c) contraste con otras declaraciones
  - d) credibilidad narrativa, aplicando los CRITERIS-VIG
  - e) compatibilidad de la dinámica relacional y evaluación de trastornos o síntomas clínicos
- 4) Aplicación del sistema criterial de credibilidad del testimonio de violencia de género, codificando los CRITERIS-VIG propuestos en el presente estudio por dos evaluadores.
- 5) Recogida de información de otras fuentes externas: profesionales, familiares...
- 6) Valoración final.

7. Conclusiones

Cinco son las conclusiones que podemos aportar:

1. El análisis de la declaración es un primer paso para entender con mayor comprensibilidad y proximidad la violencia de género de las mujeres que nos ofrecen su

vivència i que, per tant, han de dirigir les nostres accions posteriors. Cal estudiar i analitzar les declaracions de les dones víctimes de la violència de gènere i eliminar d'aquesta manera els dubtes genèrics que casos molt específics poden haver creat en una societat encara sorpresa de la magnitud d'aquest fenomen psicosocial.

2. Hem obtingut suficient evidència científica per afirmar que els relats de víctimes de violència de gènere que han viscut realment aquesta situació ofereixen un discurs qualitativament diferent, més ric i detallat, que les dones que han inventat o construït relats d'aquest tipus.
3. La nostra intenció de trobar criteris de falsabilitat ha estat, possiblement des de l'inici, errònia. Hem d'assumir que la mentida es construeix a partir d'un context humà delimitat per tres dimensions que engloben la nostra experiència vital. Mentim sobre una base real. Mentim agregant, alterant, canviant, imaginant, introduint o eliminant conductes, pensaments i/o emocions reals.
4. Quan valorem una declaració de violència de gènere com a creïble, estem referint-la com a producte d'una experiència personal, una vivència traumàtica i un record no contaminat. Però, no podem afirmar que la manca dels criteris 'de qualitat' que ja hem referit anteriorment ens permetin valorar aquesta declaració com a falsa, imaginada, fabricada o inventada. Els sistemes criterials de credibilitat estan construïts per confirmar la realitat d'una declaració.
5. Per últim, no podem oblidar que la psicologia del testimoni i la psicologia forense són auxiliars de la justícia. L'objectivitat i garanties que els ciutadans exigim a la instància judicial també s'ha d'exigir als instruments psicològics utilitzats en aquest àmbit. Per aquest motiu, fugirem de la qualificació dels sistemes criterials com a instruments interpretatius i, per tant, defensem l'operativització i concreció de les valoracions psicològiques. Això ens porta directament a la necessitat d'establir punts de tall o criteris de decisió conjuntament amb la utilització de sistemes criterials. Sabem que aquesta, excepte alguns estudis recents (Juárez, 2002), és l'assignatura pendent d'aquests instruments, i confessem que continua pendent en aquesta mateixa investigació.

Predicció de violència contra les dones: adaptació de la SARA (Avaluació del risc de violència de parella) Autors: Sandra López, Antonio Andrés Pueyo

Introducció

La necessitat d'intervenir professionalment en la violència que s'esdevé en l'àmbit domèstic està més accentuada pel tipus de violència contra la parella, que és típicament repetitiu (Dutton & Kropp, 2000). Les intervencions, a més, han de ser específiques per a aquest tipus de violència, tenint en compte la particularitat de la violència de gènere, i estar incloses en un pla integral (Bonino, 2005). Per poder prevenir i intervenir és imprescindible poder avaluar el risc de violèn-

vivencia y que, por tanto, han de dirigir nuestras acciones posteriores. Hace falta estudiar y analizar las declaraciones de las mujeres víctimas de la violencia de género y eliminar de esta forma las dudas genéricas que casos muy específicos puedan haber creado en una sociedad aún sorprendida por la magnitud de este fenómeno psicosocial.

2. Hemos obtenido suficiente evidencia científica para afirmar que los relatos de víctimas de violencia de género que han vivido realmente esta situación ofrecen un discurso cualitativamente diferente, más rico y detallado, que las mujeres que han inventado o construido relatos de este tipo.
3. Nuestra intención de encontrar criterios de falsabilidad ha sido, posiblemente desde el inicio, errónea. Hemos de asumir que la mentira se construye en base a un contexto humano delimitado por tres dimensiones que engloban nuestra experiencia vital. Mentimos sobre una base real. Mentimos agregando, alterando, cambiando, imaginando, introduciendo o eliminando conductas, pensamientos y/o emociones reales.
4. Cuando valoramos una declaración de violencia de género como creíble, estamos refiriéndola como producto de una experiencia personal, una vivencia traumática y un recuerdo no contaminante. Pero, no podemos afirmar que la falta de criterios de calidad que ya hemos referido anteriormente, nos permitan valorar esta declaración como falsa, imaginada, fabricada o inventada. Los sistemas criterios de credibilidad están contruidos por confirmar la realidad de una declaración.
5. Por último, no podemos olvidar que la psicología del testimonio y la psicología forense son auxiliares de la justicia. La objetividad y garantías que los ciudadanos exigimos a la instancia judicial también se ha de exigir a los instrumentos psicológicos utilizados en este ámbito. Por este motivo huiremos de la calificación de los sistemas criterios como a instrumentos interpretativos i, por tanto, defendemos la operativización y concreción de las valoraciones psicológicas. Eso nos lleva directamente a la necesidad de establecer puntos de corte o criterios de decisión conjuntamente con la utilización de sistemas criterios. Sabemos que ésta, excepto algunos estudios recientes (Juárez, 2002), es la asignatura pendiente de estos instrumentos y confesamos que continua pendiente en esta misma investigación.

Predicción de violencia contra las mujeres: adaptación de la SARA (Evaluación del riesgo de violencia de pareja) Autores: Sandra López, Antonio Andrés Pueyo

Presentación

La necesidad de intervenir profesionalmente en la violencia que acontece en el ámbito doméstico es más accentuada por el tipo de violencia contra la pareja, que es típicamente repetitivo (Dutton & Kropp, 2000). Las intervenciones, además, han de ser específicas para este tipo de violencia, teniendo en cuenta la particularidad de la violencia de género y el hecho de estar incluidas en un plan integral (Bonino, 2005). Para poder prevenir e intervenir es imprescindible poder valorar el riesgo de violencia de ma-

cia d'una forma professional, és per això que una eina com la SARA pot contribuir a l'avaluació del risc de violència contra la parella.

Objectius

Aquesta investigació pretén contrastar l'eficàcia i capacitat predictiva de tècniques i protocols sobre la predicció del risc de violència contra les dones fonamentat en la investigació empírica, per tal que puguin ser utilitzades en la pràctica professional pels diferents agents (policies, psicòlegs, treballadors socials, etc.) que intervenen en la lluita i prevenció de la violència contra les dones.

Metodologia

Mostra

Per tal de poder fer un estudi retrospectiu de valoració del risc de violència contra la parella i la seva reincidència, es va analitzar una mostra representativa de les víctimes que varen interposar una denúncia a les seves parelles o exparelles sentimentals als Jutjats Penals i a l'Audiència Provincial de Barcelona durant els anys 2004 i 2005 i es varen analitzar tots els respectius expedients judicials i peritajes que va realitzar l'Equip d'Assessorament Tècnic Penal de Barcelona, del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya (EAT Penal). Així, doncs, s'aconseguí una mostra de 102 parelles i un total de 204 subjectes, dels quals es va fer un seguiment per avaluar la reincidència dels agressors.

Instruments

En aquesta investigació, per tal d'obtenir la màxima informació possible sobre les parelles de la nostra mostra, es varen tenir en compte els vint ítems de la SARA, i, alhora, es creà un protocol de recollida de dades referents a altres factors de risc de violència contra la parella. Fins a un total de 166 variables agrupades en 7 categories: informació sociodemogràfica, antecedents familiars, antecedents personals, relació sentimental amb la víctima, historial de violència de l'agressor, historial de violència contra la víctima i delictes/agressió actual que motiva la valoració.

Resultats

Els resultats obtinguts mostren que la violència contra les dones és crònica i repetitiva, ja que un 73,5% de les víctimes afirmava haver estat agredida físicament amb anterioritat a la denúncia interposada. Si s'analitza el maltractament psicològic, el percentatge augmenta fins a un 85,3%. Alhora, hem comprovat que un 44% de les dones agredides de la mostra no van separar-se de la seva parella sentimental, i la mitjana d'anys de convivència de totes les parelles de la mostra fou de 13,7 anys.

Respecte als factors de risc exclusius dels agressors, aquests presentaven, en diferents percentatges, dificultats d'aprenentatge i trastorns de conducta en la infància, ira, hostilitat o irritabilitat, inestabilitat emocional. Havien agredit altres persones i tenien altres antecedents delictius. A més, presentaven minimització extrema o negació de la violència, amb un increment de la freqüència i/o gra-

nera professional. Por eso una herramienta como la SARA puede contribuir a la valoración del riesgo de violencia contra la pareja.

Objetivos

Esta investigación pretende contrastar la eficacia y capacidad predecible de técnicas y protocolos sobre predicción del riesgo de violencia contra las mujeres fundamentado en la investigación empírica, para que puedan ser utilizadas en la práctica profesional por los diferentes agentes (policías, psicólogos, trabajadores sociales, etc.) que intervienen en la lucha y prevención de la violencia contra las mujeres.

Metodología

Muestra

Para poder hacer un estudio retrospectivo de valoración del riesgo de violencia contra la pareja y su reincidencia se analizó una muestra representativa de las víctimas que interpusieron una denuncia a sus parejas o exparejas sentimentales en los Juzgados Penales y en la Audiencia Provincial de Barcelona durante los años 2004 y 2005. Se analizaron todos los respectivos expedientes judiciales y peritajes que realizó el Equipo de Asesoramiento Técnico Penal de Barcelona, del Departamento de Justicia de la Generalitat de Catalunya (EAT Penal). Así pues, se consiguió una muestra de 102 parejas y un total de 204 sujetos, de los que se hizo un seguimiento para evaluar la reincidencia de los agresores.

Instrumentos

En la presente investigación, para obtener la máxima información posible sobre las parejas de nuestra muestra se tuvieron en cuenta los veinte ítems de la S.A.R.A, y a la vez se creó un protocolo de recogida de datos referentes a otros factores de riesgo de violencia contra la pareja. Hasta un total de 166 variables agrupadas en 7 categorías: información sociodemográfica, antecedentes familiares, antecedentes personales, relación sentimental con la víctima, historial de violencia del agresor, historial de violencia contra la víctima y delito/agresión actual que motiva la valoración.

Resultados

Los resultados obtenidos muestran que la violencia contra las mujeres es crónica y repetitiva, ya que un 73,5% de las víctimas afirmaba haber sido agredida físicamente con anterioridad a la denuncia interpuesta. Si se analiza el maltrato psicológico, el porcentaje aumenta hasta el 85,3%. A la vez, hemos comprobado que un 44% de las mujeres agredidas de la muestra no se separaron de su pareja sentimental y la media de años de convivencia de todas las parejas de la muestra fue de 13,7 años.

Respecto a los factores de riesgo exclusivos de los agresores, estos presentaban, en diferentes porcentajes, dificultades de aprendizaje y trastornos de conducta en la infancia, ira, hostilidad o irritabilidad e inestabilidad emocional. Habían agredido a otras personas y tenían otros antecedentes delictivos, y además presentaban minimización extrema o negación de la violencia, con un incremento de la frecuencia i/o gravedad de las agresiones.

vetat de les agressions. En relació als factors de risc de les víctimes, cal destacar una elevada presència de trastorn afectiu, el fet d'haver estat agredides per altres parelles anteriorment, de presentar un trastorn per estrès posttraumàtic i tenir sentiments de por i ansietat.

Pel que fa als resultats obtinguts de la puntuació final de la SARA, podem concloure que la mitjana dels agressors de la mostra estudiada ha estat de 19,58 sobre 40. Del total dels agressors, un 60 % han estat reincidents en el període de postvaloració. Alhora, en l'estudi hem pogut evidenciar que la valoració global obtinguda amb la SARA va ser la variable amb major capacitat predictiva, classificant correctament el 85% dels reincidents i el 72% dels no reincidents. D'altra banda, tots els agressors que havien obtingut una puntuació total de la SARA per sobre de la mitjana augmentaven gairebé 6 vegades la probabilitat de ser reincident en un futur ($x^2:16.8$; $gl:1$; $p<0.001$; OR: 5.77; IC 95%=2.4-13.8).

Conclusions

La violència envers les dones, especialment la que exerceixen les parelles o exparelles, està determinada per l'efecte combinat de nombroses variables, tant de tipus biològic, cultural o social, com de tipus personal; així com per factors situacionals immediats i pel context proper a la violència. No podem limitar-nos a explicacions simplistes ni remeis senzills quan ens referim a la predicció de la violència contra la parella (Stuart, 2005). En aquesta investigació hem pogut verificar la rellevància dels factors de risc més contrastats, com els proposats per Kropp, Hart (2000) i Stiith (2004). Alhora, hem obtingut dades de l'eficàcia predictiva i la utilitat de l'adaptació de la SARA al nostre entorn sociocultural català.

La violència contra la parella sentimental es caracteritza per una marcada desigualtat entre l'agressor i la víctima, una alta reincidència i continuïtat al llarg del temps, per la qual cosa les estratègies preventives han d'incloure, necessàriament, una estimació del risc de reincidència de l'agressor, i la SARA pot ser una eina d'ajut per a tots els professionals que treballen en aquest àmbit d'intervenció.

Com a conclusió final, podem afirmar que, com indiquen Kropp i Hart (2000), la valoració del risc de violència és sinònim de predicció de violència, que és la millor estratègia professional per reduir l'impacte de la violència abans que aquesta succeeixi.

L'impacte penal i penitenciari de la violència de gènere a Catalunya: una mirada a l'aplicació de la Llei Orgànica 1/2004

Autors: Institut Genus: Gemma Calvet; Ana Lamelas; Olga Felis, Guillermo Canales; Daniel Pagès; Marisa Aranaz; Agnès Felis; Conchita Díaz, Omar Rodríguez i Andreu Contreras; Oriol Romaní, Joan Pallarès i Aurelio Díaz; Josep Ramon Collado

L'estudi és una prospecció quantitativa i qualitativa en relació a l'impacte en el sistema penal i peniten-

En relació a los factores de riesgo de las víctimas, destaca una elevada presencia del trastorno afectivo, haber sido agredida antes por otras parejas, presentar un trastorno por estrés posttraumático y tener sentimientos de miedo y ansiedad.

Con respecto a los resultados obtenidos de la puntuación final de la SARA, se concluye que la media de los agresores de la muestra estudiada ha sido de 19,58 sobre 40. Del total de los agresores, un 60 % han sido reincidentes en el período de posvaloración. A la vez, en el estudio hemos podido evidenciar que la valoración global obtenida con la SARA fue la variable con mayor capacidad predecible, clasificando correctamente al 85% de los reincidentes y al 72% de los no reincidentes. Por otro lado, todos los agresores que habían obtenido una puntuación total de la SARA por encima de la media aumentaban casi 6 veces la probabilidad de ser reincidentes en un futuro ($x^2:16.8$; $gl:1$; $p<0.001$; OR: 5.77; IC 95%=2.4-13.8).

Conclusiones

La violencia hacia las mujeres, especialmente la que ejercen las parejas o exparejas, está determinada por el efecto combinado de numerosas variables, tanto de tipo biológico, cultural o social, como de tipo personal; así como por factores situacionales inmediatos y por el contexto próximo a la violencia. No podemos limitarnos a explicaciones simplistas ni a remedios sencillos cuando nos referimos a la predicción de la violencia contra la pareja (Stuart, 2005). En esta investigación hemos podido verificar la relevancia de los factores de riesgo más contrastados, como los propuestos por Kropp, Hart (2000) y Stiith (2004). A la vez, hemos obtenido datos de la eficacia predecible y la utilidad de la adaptación de la SARA a nuestro entorno sociocultural catalán.

La violencia contra la pareja sentimental se caracteriza por una marcada desigualdad entre el agresor y la víctima, una alta reincidencia y continuidad a lo largo del tiempo, por lo que las estrategias preventivas han de incluir, necesariamente, una estimación del riesgo de reincidencia del agresor, y la SARA puede ser una herramienta de ayuda para todos los profesionales que trabajan en este ámbito de intervención.

Como conclusión final, podemos afirmar que, tal como indican Kropp y Hart (2000), la valoración del riesgo de violencia es sinónimo de predicción de violencia, que es la mejor estrategia profesional por reducir el impacto de la violencia antes que esta suceda.

El impacto penal y penitenciario de la violència de gènere en Catalunya: una mirada a la aplicació de la Ley Orgànica 1/2004

Autores: Institut Genus: Gemma Calvet; Ana Lamelas; Olga Felis, Guillermo Canales; Daniel Pagès; Marisa Aranaz; Agnès Felis; Conchita Díaz, Omar Rodríguez i Andreu Contreras; Oriol Romaní, Joan Pallarès i Aurelio Díaz; Josep Ramon Collado

El estudio es una prospección cuantitativa y cualitativa sobre el impacto en el sistema penal y penitenciario catalán

ciari català de la violència de gènere amb perspectiva evolutiva 2003-2005. L'objectiu ha estat dirigir una mirada a la realitat de l'aplicació de la Llei Orgànica 1/2004 de Mesures de Protecció Integral contra la violència de gènere en la seva vessant de tutela penal i emmarcat a l'àmbit de Catalunya. S'ha obert un procés d'escoltar als diversos serveis i operadors que actuen en aquest àmbit, així com als implicats directes (víctimes i agressors), per valorar l'impacte dels nous dispositius legislatius i jurisdiccionals. Al marge de la informació obtinguda mitjançant el treball de camp, l'estudi ha propiciat el contacte entre operadors i la permeabilització del sistema penal.

La transversalitat (derivada de la participació de tots els operadors) és un dels aspectes novedosos de la investigació, juntament amb l'aproximació a la vivència del procés penal per part dels justiciables, la centralització i el contrast de les dades, i la contextualització psicosocial del fenomen. L'estudi s'inicia amb una part teòrica, en la qual s'estableixen les bases conceptuales del fenomen, i conclou amb un apartat de propostes i recomanacions. El desenvolupament d'aquest estudi ha presentat més dificultats de les que preveïem. El moment embrionari de l'aplicació legislativa i de la nova jurisdicció, la manca de sistemes estadístics en els serveis, la concurrència entre diverses institucions estatals i autonòmiques i departaments del Govern de la Generalitat de Catalunya, i les diverses opinions que ha generat la seva promulgació han estat, sens dubte, les raons principals de les dificultats. La naturalesa del fenomen i la dimensió amb què es produeix, la repercussió familiar i en nuclis afectius, la problemàtica tipificació de les conductes i la manca de dotació suficient de recursos són els altres eixos sensibles que han determinat la nostra tasca.

El cos central el formen els capítols dedicats a la valoració dels operadors (que aborden qüestions com la denúncia, les mesures cautelars i l'ordre de protecció, els jutjats específics, la defensa d'ofici, els tipus penals, la mediació o la detecció precoç), la veu de les dones (que descriuen aspectes com la vulnerabilitat, la posició davant el sistema penal, l'ambivalència davant el procés o l'atenció que reben de les xarxes formals i informals) i la percepció dels agressors (que es pronuncien respecte a temes com la detenció, les actuacions penals, les sentències, les causes de la violència, els tractaments en les mesures penals alternatives, la presó o la percepció de la dona).

La radiografia del que està suposant la posada en marxa de la legislació vigent i de l'abast de l'abordatge penal i penitenciari de la violència de gènere reflecteix que hi ha un abans i un després de la reforma legislativa en la realitat del fenomen. A més de l'atenció a les víctimes i dels instruments de protecció, s'ha construït un límit simbòlic clar i definit socialment en la persecució d'aquesta forma de violència. S'ha definit una nova modalitat de criminalitat, si bé la problemàtica tipificació de les conductes és un punt sensible.

de la violencia de género, desde una perspectiva evolutiva 2003-2005. El objetivo ha consistido en dirigir una mirada a la aplicación real de la Ley Orgánica 1/2004 de Medidas de Protección Integral contra la violencia de género en su vertiente de tutela penal y encuadrado en el ámbito de Catalunya. Se realizó un proceso de consulta a los diferentes servicios y operadores que actúan en este ámbito, así como a los implicados directos (víctimas y agresores), para evaluar el impacto de los nuevos dispositivos legislativos y jurisdiccionales. Al margen de la información obtenida por medio del trabajo de campo, el estudio ha propiciado el contacto entre operadores y la permeabilización del sistema penal.

La transversalidad (derivada de la participación de todos los operadores) es uno de los aspectos novedosos de la investigación, juntamente con la aproximación a la vivencia del proceso penal por parte de los justiciables, la centralización y el contraste de los datos, y la contextualización psicosocial del fenómeno. El estudio se inicia con un apartado teórico en el cual se establecen las bases conceptuales del fenómeno, y concluye con un apartado de propuestas y recomendaciones. El desarrollo de este estudio ha presentado más dificultades de las que preveíamos. El momento embrionario de la aplicación legislativa y la nueva jurisdicción, la falta de sistemas estadísticos en los servicios, la concurrencia entre diversas instituciones estatales y autonómicas y departamentos del Gobierno de la Generalitat de Catalunya, y las diversas opiniones que ha generado su promulgación, han sido, sin duda, las razones principales de las dificultades. La naturaleza del fenómeno y la dimensión que alcanza, la repercusión familiar y en núcleos afectivos, la problemática tipificación de las conductas y la falta de dotación suficiente de recursos son los otros ejes sensibles que han determinado nuestra tarea. El cuerpo central lo forman los capítulos dedicados a la valoración de los operadores (que abordan cuestiones como la denuncia, las medidas cautelares y la orden de protección, los juzgados específicos, la defensa de oficio, los tipos penales, la mediación o la detección precoz), la voz de las mujeres (que describen aspectos como la vulnerabilidad, la posición frente el sistema penal, la ambivalencia frente a todo el proceso o la atención que reciben de las redes formales e informales) y la percepción de los agresores (que se pronuncian respecto a temas como la detención, las actuaciones penales, las sentencias, las causas de la violencia, los tratamientos en las medidas penales alternativas, la prisión o la percepción de la mujer).

La radiografía de lo que está suponiendo la puesta en marcha de la legislación vigente y del alcance del abordaje penal y penitenciario de la violencia de género refleja que hay un antes y un después de la reforma legislativa en la realidad del fenómeno. Además de la atención a las víctimas y de los instrumentos de protección, se ha construido un límite simbólico claro y definido socialmente en la persecución de esta forma de violencia. Se ha definido una nueva modalidad de criminalidad, si bien la problemática tipificación de las conductas es un punto sensible.

A més, la Llei Integral situa la tutela penal amb posterioritat a les mesures de sensibilització, prevenció i detecció, als drets de les dones víctimes de violència de gènere i a la tutela institucional, però aquesta ubicació en la norma no s'ha reflectit en la realitat. El Dret Penal es posa en marxa i actua de manera fulminant, mentre que el procés d'implementació de la resta d'accions és més lent. Aquesta desincronització genera desequilibri i comporta un balanç menys positiu del que se'n podria extreure amb una major coordinació.

Des de la concepció que les actuacions han d'anar dirigides a l'atenció integral a la víctima de violència i a la prevenció de conductes violentes, l'estudi apunta a la dotació de recursos i l'equilibri territorial a Catalunya, la coordinació entre els operadors i la formació especialitzada en violència de gènere dels professionals com els reptes més urgents. L'equip investigador planteja també, en l'apartat de propostes i recomanacions, la creació d'un registre central de dades a Catalunya, l'increment de recursos humans i jutjats especialitzats, l'assessorament tècnic obligatori en el diagnòstic judicial, la realització d'un estudi de qualitat de la defensa d'ofici, la revisió de les mesures legislatives per tal d'individualitzar la resposta penal, la consideració de la mediació civil i penal per determinats supòsits, i la creació d'un Observatori de la violència familiar i de gènere a Catalunya.

Además la Ley Integral sitúa la tutela penal con posterioridad a las medidas de sensibilización, prevención y detección, a los derechos de las mujeres víctimas de violencia de género y a la tutela institucional, pero esta ubicación en la norma no se ha reflejado en la realidad. El Derecho Penal se pone en marcha y actúa de manera fulminante, mientras que el proceso de implementación del resto de acciones es más lento. Esta desincronización genera desequilibrio y comporta un balance menos positivo del que se podría obtener con una mayor coordinación.

Desde el concepto que las actuaciones han de ir dirigidas a la atención integral de la víctima de violencia y a la prevención de conductas violentas, el estudio apunta a la dotación de recursos y al equilibrio territorial de Catalunya, la coordinación entre los operadores y la formación especializada en violencia de género de los profesionales como los retos más urgentes. El equipo investigador plantea también en el apartado de propuestas y recomendaciones la creación de un registro central de datos en Catalunya, el incremento de recursos humanos y juzgados especializados, el asesoramiento técnico obligatorio en el diagnóstico judicial, la realización de un estudio de calidad de la defensa de oficio, la revisión de las medidas legislativas para individualizar la respuesta penal, la consideración de la mediación civil y penal para determinados supuestos y la creación de un Observatorio de la violencia familiar y de género en Catalunya.

Butlletins. *Invesbreu* publicats

- 1 *Immigrants i criminalitat a Europa. Els exemples d'Alemanya i Espanya.* Gener 1995
- 2 *La preso pública de Barcelona durant l'etapa isabelina / La casa de correcció de Barcelona (1836-1856).* Gener 1998.
- 3 *El cost de la justícia penal. Privació de llibertat i alternatives.* Febrer 1998.
- 4 *El nen abusat sexualment com a testimoni / Els delictes contra la llibertat sexual relacionats amb menors.* Març 1998.
- 5 *Intel·ligència i personalitat en el procés rehabilitador del delinqüent.* Maig 1998.
- 6 *Salut i presó.* Octubre 1998.
- 7 *La premsa envers la violència juvenil i la presó.* Novembre 1998.
- 8 *El tractament dels agressors sexuals.* Febrer 1999.
- 9 *La victimització a Catalunya l'any 1996.* Abril 1999.
- 10 *Programes aplicats de psicologia comunitària amb personal penitenciari.* Juny 1999.
- 11 *Justícia juvenil: inserció laboral i mesures en medi obert.* Octubre 1999.
- 12 *Reincidència i delinqüència juvenil.* Novembre 1999.
- 13 *Violència domèstica.* Desembre 1999.
- 14 *L'estat de l'adopció a Catalunya (1998-1999).*
- 15 *Maltractaments infantils a Catalunya.* Juny 2000
- 16 *Presó i dones. La incidència dels programes motivacionals en la conducta social. Un estudi evolutiu (1988-2000) a la presó de dones de Barcelona.* Setembre 2000
- 17 *Avaluació d'un programa de tractament per a joves violents.* Novembre 2000
- 18 *Avaluació de l'efectivitat dels programes de tractament amb delinqüents a Europa.* Gener 2001
- 19 *La victimització a Catalunya l'any 1999.* Maig 2001
- 20 *L'arrest de cap de setmana a Catalunya (1996-2000)*
- 21 *Addictes a les drogues i reincidència en el delictes*
- 22 *Maltractaments físics greus a nadons i menors de quatre anys ingressats en centres d'acolliment*
- 23 *Intervenció institucional. Elements per a l'anàlisi en menors infractors o en risc*
- 24 *Els menors estrangers indocumentats no acompanyats (MEINA)*
- 25 *La mediació penal*
- 26 *La reincidència*
- 27 *Família i conducta antisocial*
- 28 *Presentació de dues recerques de l'àmbit penitenciari*
- 29 *Intervenció en centres de justícia juvenil*
- 30 *La Classificació inicial en règim obert dels condemnats a presó*
- 31 *La reincidència en les penes alternatives a la presó a Catalunya*
- 32 *L'assistència religiosa i la llibertat de culte a les presons de Catalunya*
- 33 *Bullying - Violència de gènere Elements per a l'anàlisi*
- 34 *Violència dels joves a la família*
- 35 *Infractors i conducta violenta*
- 36 *Dogues i tractament penitenciari*
- 37 *Perfil professional del jutge de primera instància instrucció de Catalunya*
- 38 *Violència de gènere i justícia*

Edició i producció: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada
Ausiàs March, 40
Tel. 93 207 31 14
Fax 93 207 67 47
cejfe.dj@gencat.net

Tiratge: 2.000 exemplars

ISSN: 1138-5014
Dip. legal: B-1482-1998